

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fredrik Eliasson

Oaktsamt orsakande och relevans
- En rättsdogmatisk studie om gärningsculpa
i vården

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anders Sjögren

Termin: HT 2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Metod och material	8
1.5 Disposition	10
2 GÄRNINGSCULPA	11
2.1 Något kort om ursprung och funktion	11
2.2 Orsakande och kausalitet	13
2.2.1 Kausalkedjor och kausallinjer	14
2.3 Gärningssculpabedömning och relevanskrav	16
2.4 Kontrollerad gärning	16
2.5 Otillåtet risktagande	17
2.5.1 Risk i vården	19
2.6 Risktagandets relevans för följden	21
2.6.1 Relevans i vården	24
3 FALLET MACCHIARINI	26
3.1 Nedläggningsbeslut	26
3.2 Åtalet	29
4 AVSLUTANDE REFLEKTIONER	30
4.1 Risktaganden i vården	30
4.2 Relevansbedömningen i vården	31

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

During the period of June 2011 until July 2013, the thorax surgeon Paolo Macchiarini carried out four transplants with synthetic trachea on three different patients at the Karolinska University Hospital. These transplants entailed the later death of all the patients. Macchiarini was notified suspicion of a crime in June 2016, causing another's death, gross felony, alternatively, causing bodily injury, gross felony. The preliminary investigation was in October 2017 closed, due to the absence of proving criminal causation. However, the preliminary investigation was later resumed and Macchiarini is now charged for three cases of aggravated assault, alternatively, three cases of causing bodily injury, gross felony.

This study has investigated the criminal law concept *gärningsculpa*, which purpose is to distinguish relevant criminal causation between acts and the effects of the acts, within health and medical care situations. The assessment of *gärningsculpa* is carried out at different levels and contains different steps. The two steps which have been more thoroughly investigated are the so-called illicit risk-taking and the relevance of the act.

Furthermore, this study has aimed to explain criminal causing and what it means for an act to be considered criminally relevant. The issue that has characterized this essay is whether the application of *gärningsculpa* is affected by the circumstance that an act is carried out by a health care professional. Another question that has been discussed is different methods of determining different acts relevance to an occurred effect. Mostly within *gärningsculpa* and partly in terms of a hypothetical test, which is used within the context of criminal law.

This study has taken the position that the correlation between the application of *gärningsculpa* on acts taken by health care professionals is, in some situations, and depending on the nature of the act, deviating from an ordinary application of *gärningsculpa* for other categories of peoples.

Sammanfattning

Mellan den 9 juni 2011 och den 9 juli 2013 utförde thoraxkirurgen Paolo Macchiarini på Karolinska universitetssjukhuset fyra transplantationer med syntetisk luftstrupe på tre olika patienter. Transplantationerna misslyckades och samtliga patienter avled till följd av ingreppen. Macchiarini delgavs misstanke om brott i juni 2016 gällande grovt vållande till annans död alternativt grovt vållande till kroppsskada men förundersökningen lades ner i oktober 2017. Förundersökningen återupptogs emellertid och Macchiarini står nu åtalad för tre fall av grov misshandel alternativt grovt vållande till kroppsskada.

Denna studie har undersökt det straffrättsliga begreppet gärningsculpa, vars syfte är att utröna straffrättsligt relevanta gärningar, i vårdsituationer. Gärningsculpabedömningen görs i olika steg och innefattar olika moment. De två olika moment som undersökts närmre i denna uppsats är s.k. otillåtet risktagande och gärningars relevans för en inträffad följd.

Framställningen har vidare syftat till att förklara det straffrättsliga orsakandet och vad som krävs för att en gärning ska anses vara gärningsculpös. Frågan som präglat denna uppsats är hur gärningsculpan förhåller sig till personkategorin hälso- och sjukvårdspersonals gärningar. Vidare har två olika bedömningsmetoder för fastställandet av straffrättslig relevans diskuterats och jämförts, dels inom gärningsculpan och dels inom ett hypotetiskt test som tillämpas inom ramen för rättstillämpningen.

Sammanfattningsvis har denna studie nått slutsatsen att gärningsculpabedömningens förhållningssätt till personkategorin hälso- och sjukvårdspersonals gärningar i vissa situationer och beroende på gärningstyp innebär vissa avvikelser från gärningsculpans tillämpning på andra personkategoriers verksamheter. Men även att gärningsculpans bedömningsgrunder torde vara lämpliga för bestämmande av straffrättslig relevans i vårdfall.

Förord

Fallet Macchiarini har sedan SVT:s dokumentärserie ”Experimenten” fascinerat mig. Jag studerade vid denna tidpunkt, hösten 2017, inte juridik och kunde inte förstå att en kirurg kunde bete sig på sättet som framställs i dokumentärserien utan juridiska repressalier. Under hösten 2020 blev fallet Macchiarini åter högaktuellt då åtal väcktes mot kirurgen och valet av uppsatsämne blev för mig genast lättare. Nu fick jag chansen att undersöka fallet Macchiarinis straffrättsliga problematik närmre. För att uppsatsen ska bära substans har jag utökat dess område till att omfatta hälso- och sjukvårdspersonal, vilket medför ett generellt förhållningssätt, snarare än en fallstudie, även om Macchiarinifallet fått tjäna som exemplifiering för uppsatsämnet.

Jag vill tacka min handledare Anders Sjögren för värdefulla synpunkter i utformandet av denna uppsats. Jag vill även tacka mina föräldrar och kurskamrater för deras synpunkter och korrekturläsningar av uppsatsen.

Innan framställningen fortgår vill jag påpeka för läsaren att huvudförhandling i Macchiarinimålet, Solna tingsrätt mål B- 10553-18, i skrivande stund inte hållits och att den inom straffrätten starka oskuldspresumtionen råder. I enlighet med nämnda presumtion ska Macchiarini anses oskyldig till brott fram tills åklagaren fullgjort sin bevisbörda och det finns en lagakraftvunnen dom.

Slutligen kan sägas att denna framställning inte syftar till att misskreditera enskilda individer som fattat olika beslut under processens gång och att jag är väl medveten om att beslut som fattats har inneburit svåra normativa överväganden.

Lund, januari 2021

Fredrik Eliasson

Förkortningar

A (B, C)	Fiktiva människor för exemplifiering
BrB	Brottsbalken (1962:700)
Dnr	Diarienummer
HD	Högsta domstolen
HIV	Humant immunbristvirus
HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
KI	Karolinska Institutet
KS	Karolinska universitetssjukhuset
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I
PSL	Patientsäkerhetslagen (2010:659)
RH	Rättsfall från hovrätterna
SvJT	Svensk juristtidning
X, Y	Viss händelse för exemplifiering
ÖNH- Kliniken	Öron, näsa, hals kliniken

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Anställningsavtalet mellan KI och thoraxkirurgen¹ Paolo Macchiarini undertecknades av verksamhetschefen för ÖNH- kliniken på KS den 11 november 2010.² Macchiarini var vid denna tidpunkt en erkänd kirurg vars färdigheter beskrevs som ”tekniskt bländande”³.

Transplantationer av luftstrupe har inom forskningen i huvudsak följt två spår; transplantation med luftstrupe från avliden, nekrotrakea, eller luftstrupe av syntetiskt material.⁴ Macchiarini hade vid tidpunkten för sin anställning på KS tidigare utfört en transplantation på en människa med nekrotrakea som varit framgångsrik.⁵

Macchiarini kom under sin tid på KS bl.a. att utföra fyra transplantationer med syntetisk luftstrupe på tre olika patienter.⁶ Transplantationerna som skedde vid KS var de första i världen att genomföras på människor.⁷ Efter operationerna avled samtliga patienter av komplikationer.⁸ Det fanns, när operationerna ägde rum på KS, inga resultat från djurförsök avseende de tekniker som användes under operationerna och den regenerativa vården på KS.⁹ Vad som i efterhand har fastställts avseende operationerna är att de närmast var att betrakta som klinisk forskning.¹⁰

---

¹ Thoraxkirurgiska avdelningen vid KI utför operationer som rör lungor/bröstkorgsvägg och hjärta. Macchiarini anställdes vid ÖNH- kliniken men utförde majoriteten av sina operationer, inklusive tre av de fyra transplantationsoperationerna, vid den thoraxkirurgiska kliniken.

² Fallet Macchiarini utredning av verksamheten med transplantationer av syntetiska luftstrupar vid Karolinska Universitetssjukhuset s. 40 <<https://www.sll.se/globalassets/1.-halsa-och-varld/bilagor---nyhet/bilagor-nyheter-2016/fallet-macchiarini-rapport.pdf>>.

³ Ibid s. 39.

⁴ Ibid s. 13.

⁵ Ibid s. 31.

⁶ Ibid s. 31, 48 ff.

⁷ Ibid s. 13.

⁸ Ibid s. 48 ff.

⁹ Ibid s. 13.

¹⁰ Ibid s. 13f; Se även Bengt Gerdins särskilda yttrande i ärende Dnr: 2-2184/2014 s. 33.

Med anledning av nyss sagda inleddes i maj 2015 en förundersökning.¹¹ I juni 2016 delgavs Macchiarini misstanke om grovt vållande till annans död alternativt grovt vållande till kroppsskada.¹² Åklagaren meddelade emellertid i oktober 2017 att förundersökningen skulle läggas ned.¹³ Samtliga tre fall lades ned med hänvisning till att det inte gick att styrka straffrättslig relevans mellan operationerna och patienternas död.¹⁴ Förundersökningen återupptogs emellertid den 11 december 2018¹⁵ och åtal har väckts mot Macchiarini för tre fall av grov misshandel alternativt tre fall av grovt vållande till kroppsskada.¹⁶

1.2 Syfte och frågeställningar

Förevarande uppsats syftar till att kartlägga och konkretisera begreppet gärningsculp samt sätta detta i relation till fallet Macchiarini.¹⁷ Ytterligare syfte med uppsatsen är att försöka se huruvida Macchiarinis ställning som läkare i någon mån påverkat gärningsculpabedömningen och relevansfrågan. Framställningen syftar således till att få en grundläggande klarhet i huruvida det straffrättsliga vållandet och dess relevans till en viss följd ser olika ut beroende på vilken krets av personer som företar en viss gärning.

För att denna framställning ska kunna uppnå sitt syfte kommer följande frågeställningar aktualiseras:

- I. Påverkar personkategorin hälso- och sjukvårdspersonal gärningsculpabedömningen?

---

¹¹ Fallet Macchiarini utredning av verksamheten med transplantationer av syntetiska luftstrupar vid Karolinska Universitetssjukhuset s. 67 < <https://www.sll.se/globalassets/1.-halsa-och-varld/bilagor---nyhet/bilagor-nyheter-2016/fallet-macchiarini-rapport.pdf>>.

¹² Ibid s. 67.

¹³ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

¹⁴ Ibid s. 7-10.

¹⁵ Åklagarens beslut, Dnr ÅM 2017/6793; Polisens förundersökningsprotokoll, Dnr 5000-K675951-15; Solna tingsrätt dagbok i mål nr B 10553-18.

¹⁶ Åklagarens ansökan om stämning, ärende AM-53012-15, mål nr B 10553-18.

¹⁷ Solna tingsrätt mål nr B 10553-18.

II. Bedöms gärningar som företas inom ramen för sjukvårdsverksamheten av personkategorin hälso- och sjukvårdspersonal, beträffande straffrättsligt vållande och dess relevans, på ett annorlunda sätt jämfört med andra personkategorier innan straffrättsligt ansvar kan åberopas?

Med personkategorin hälso- och sjukvårdspersonal avses personer som omfattas av 1 kap. 4 § PSL.

Med sjukvårdsverksamhet avses sådan verksamhet som omfattas av 2 kap. 1 § HSL.

1.3 Avgränsningar

Gärningsculpan tillhör den del av brottsbegreppet som tar fasta på s.k. brottsbeskrivningsenlighet, vilken utgör en beståndsdel i rekvisiten för en otillåten gärning, och är ett allmänt krav för straffbarhet.¹⁸ En uttömmande redovisning kring brottsbeskrivningsenligheten, med hänsyn till dess omfattning, är av utrymmesmässiga skäl inte möjlig för denna uppsats.¹⁹ Jag har valt att fokusera på vissa för gärningsculpan centrala brottsbeskrivningar, se 2.2, för att kunna förstå gärningsculpabegreppet samt utröna dess struktur och sätta denna i relation till fallet Macchiarini som exemplifiering. Uppsatsens fokus kommer vidare att läggas på gärningsculpans steg innebärande s.k. otillåtet risktagande och straffrättslig relevansbedömning.

Med anledning av att uppsatsen syftar till att undersöka gärningsculpa kommer läror, som garantställningsläran, och andra omständigheter som är förknippade med straffbarhet inte tillmätas nämnbar betydelse.

Macchiarinifallet är ett synnerligen uppmärksammat rättsfall som aktualiserar en mängd frågor. Då uppsatsen syftar till att utreda gärningsculpa kommer endast det relevanta för brottsbeskrivningsenligheten och gärningsculpan lyftas ut från fallet Macchiarini för analys och reflektion.

---

¹⁸ Se Asp, Ulväng, *Kriminalrättens grunder*, s. 66.

¹⁹ För vidareläsning om brottsbegreppet se s. 58-67 i Asp, Ulväng (not 18).

Jag vill poängtera att uppsatsen använder en rättsdogmatisk analys, se 1.4, av begreppet gärningsculpa som hänför sig till brottsbegreppets del brottsbeskrivningsenlighet. Detta kan lätt sammanblandas med det allmänna skuldkravet och den personliga culpan, som är en annan del av brottsbegreppet. Det är viktigt att dessa delar skiljs åt. Uppsåtsfrågan i Macchiarinifallet är intressant men kommer inte behandlas i uppsatsen.

Vidare finns det inom doktrinen olika metoder för att bestämma straffrättslig relevans. En av dessa metoder ryms inom gärningsculpan och kommer av naturliga skäl att presenteras i denna framställning. En annan metod att tillgå är användning av ett s.k. hypotetiskt test. Nämda test användes av åklagaren vid nedläggningsbeslutet 2017²⁰ och används även kontinuerligt inom rättstillämpningen.²¹ Därav kommer även denna typ av relevansprövning presenteras i uppsatsen. Andra läror om relevans t.ex. adekvansläran är förvisso intressanta men tillmäts inom svensk straffrätt inte lika stor betydelse som ovan nämnda²² och kommer därför inte behandlas i uppsatsen.

1.4 Metod och material

Uppsatsen syftar till att beskriva och konkretisera en redan allmänt känd modell för straffrättsligt ansvar, gärningsculpamodellen, samt försöka analysera densamma och dess förhållningssätt till en praktisk tillämpning. Således är uppsatsen inte att beakta som en studie som använder sig av en *vetenskaplig metod* för att åstadkomma ny vetenskap.²³ Studien görs i ett *vetenskapligt syfte* för att försöka analysera och beskriva ett normativt system inom straffrätten.²⁴ Gärningsculpamodellen kommer analyseras och sättas i relation till ett aktuellt fall på området, arbetsmetoden för uppsatsen kommer

---

²⁰ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

²¹ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 236; Jfr även NJA 2007 s. 369; Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM 53012-15.

²² Se Almkvist, Svensson SvJT s. 225 på s. 236.

²³ Se Jareborg, *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT, 2004 s. 1 på s. 8. Jareborg är av uppfattningen att man kan dela upp forskning och studier i vetenskapliga metoder och vetenskapliga syften, där rättsdogmatiken ingår i det senare.

²⁴ Se Jareborg (not 23) s. 8 f. Enligt Jareborg är det ett fullt legitimt vetenskapligt syfte att rekonstruera och analysera ett område i ett rättssystem.

således vara av rättsdogmatisk karaktär.²⁵ Enligt ovan kommer framställningen inte vara uttömmande. Därav kommer framställningen inte lösa ett inom rättsordningen uppställt problem eller rekonstruera den befintliga gärningsculpamodellen i en bättre version än den nuvarande. Min förhoppning är emellertid att jag ska kunna bidra med ett kritiskt och nyanserat synsätt på gärningsculpamodellen i ett rättsutvecklande perspektiv.

För att kunna tillämpa en rättsdogmatisk metod är utgångspunkten att genomgående använda de accepterade rättskällorna.²⁶ För att tillämpa dessa rättskällor på ett adekvat och korrekt sätt kommer en rättskällelära att beaktas där konstitutionella bestämmelser tillmäts störst betydelse och andra rättskällor som doktrin och praxis tillmäts mindre betydelse. Det ska dock noteras att kravet på gärningsculpa inte är ett lagstadgat krav för straffbarhet, utan en betingelse för straffbarhet som etablerats genom doktrin och rättstillämpning. Därav kommer uppsatsen vara beroende av rättskällor av lägre dignitet än exempelvis lagstiftning. Dessa rättskällor kommer primärt vara doktrin och rättspraxis, vilka är rättskällor av inte ringa betydelse.²⁷ Detta gäller även inom ramen för en rättsdogmatisk studie.²⁸

Material från Nils Jareborg, Petter Asp och Magnus Ulväng har varit av särskild betydelse för uppsatsen. Jareborgs verk *Allmän kriminalrätt* är en grundbult inom straffrättsdoktrinen. Jareborgs nyss nämnda verk förenade hans tidigare verk *Straffrättens gärningslära* och *Straffrättens ansvarslära*. Boken *Allmän kriminalrätt* har sedermera utvecklats i boken *Kriminalrättens grunder* av Asp och Ulväng. *Kriminalrättens grunder* är erkänd som ännu en grundbult inom straffrättsdoktrinen. Utgångspunkten är, med beaktande av ovan, att denna framställning huvudsakligen behandlar *Kriminalrättens grunder*, men att ledning även söks i Jareborgs tidigare verk, främst *Allmän kriminalrätt*. Även om Jareborg inte är författare till *Kriminalrättens grunder* i strikt mening så innehåller denna hans texter och utgår i princip från

---

²⁵ Se Kleineman i Nääv och Zamboni, s. 21.

²⁶ Ibid s. 21.

²⁷ Ibid s. 22.

²⁸ Ibid s. 22.

Jareborgs tidigare verk. Läsaren ska således vara medveten om att hänvisningar till Kriminalrättens grunder även innefattar Jareborgs verk.

1.5 Disposition

Under uppsatsens första del kommer gärningsculpan förklaras samt hur gärningsculpamodellen används för att bestämma straffrättslig relevans att presenteras. Därefter följer en inblick i fallet Macchiarini och hur bedömningen av straffrättsligt vållande och relevans påverkat nämnda fall.

Under framställningens gång kommer det löpande att inflikas egna reflektioner beträffande beskrivningen, tolkningen och tillämpningen av gärningsculpan. Detsamma gäller för de delar som berör fallet Macchiarini. Tanken är att dessa reflektioner förhoppningsvis underlättar för läsaren att ta till sig de olika aspekterna av gärningsculpan samt de olika delarna av Macchiarinifallet som bedömts vara relevanta för uppsatsen.

Uppsatsen kommer slutligen att avslutas med ett kapitel vars syfte är att diskutera det som uppsatsen tagit upp samt att försöka besvara uppsatsens frågeställning med en diskussion av vad som framkommit under uppsatsen som grund.

2 Gärningsculpa

2.1 Något kort om ursprung och funktion

Gärningsculpans konstruktion grundar sig i tysk straffrättsteori och har introducerats i Sverige av straffrättsprofessor emeritus Nils Jareborg.²⁹ Gärningsculpamodellen har sedermera utvecklats bl.a. av Jareborg, men även av andra rättsvetenskapare.³⁰

I Sverige begås brott genom en gärning, 1 kap. 2 § BrB. Begreppet gärning innefattar dels handling och dels underlåtenhet.³¹ Vidare, för att ett brott ska vara begånget, krävs att gärningen är brottsbeskrivningsenlig. Kort sagt innebär brottsbeskrivningsenlighet att vi har att göra med en gärning som orsakat en följd samt en omständighet, t.ex. att en *människa* bragts om livet, givet att gärningen är kriminaliserad.³² Vidare krävs, för straffbarhet, frånvaro av rättfärdigande och ursäktande omständigheter samt att gärningspersonen uppfyller kravet på personlig skuld.³³ Dessa omständigheter faller emellertid utanför ramen för denna framställning.

Gärningsculpan syftar till att utröna vad som är en straffrättsligt *relevant* gärning då de straffbelagda gärningarnas handlingsverb kan vara väldigt öppna.³⁴ Dessa öppna handlingsverb innebär att ett orsakssamband mellan gärning och följd kan sträcka sig alltför långt för att anses vara straffrättsligt relevanta; det vore t.ex. orimligt att lasta ett butiksbiträde för mord genom att denne sålt cigaretter som lett till lungcancer hos en konsument som senare avlider.³⁵ Gärningsculpan är således ett instrument för att avgöra om en brottsbeskrivningsenlig gärning orsakat en straffrättsligt relevant följd.³⁶

---

²⁹ Se Martinsson s. 433.

³⁰ Se Martinsson s. 433; Jrf även Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 211-236; Asp, Ulväng (not 18) s. 134-178.

³¹ Ulväng, *Brottsbalken* (1962:700) 1 kap. 2 §. Lexino 2020-11-11. Se även Asp, Ulväng (not 18) s. 72.

³² Se Asp, Ulväng (not 18), s. 60 ff.

³³ *Ibid* s. 66.

³⁴ *Ibid* s. 135; Jrf även 3 kap. 1 § BrB ”berövar annan livet”.

³⁵ *Ibid* s. 135.

³⁶ *Ibid* s. 139.

För läsarens förståelse, innan framställningen fortgår, kan det vara på sin plats att nämna gärningsculpans typfall. Dessa typfall är tre till antalet och tar sin utgångspunkt i s.k. okontrollerat orsakande och fall av full kontroll.³⁷

I det första typfallet har gärningsmannen initialt haft kontroll över en situation men vid något skede tappat kontrollen, vilket lett till en s.k. okontrollerad följd.³⁸ Exempelvis, vid avfyrandet av ett handeldsvapen, föreligger kontroll fram tills handlingen att trycka av och att kulan lämnar mynningen. Efter avfyrningen kan gärningsmannen inte längre kontrollera händelseförloppet.³⁹ Vi har således att göra med en kontrollerad gärning som orsakat en okontrollerad följd. För straffbarhet och gärningsculpa krävs utredning huruvida vi har att göra med ett otillåtet risktagande och ifall detta otillåtna risktagande har orsakat följderna på ett relevant sätt.⁴⁰

Det andra typfallet handlar om när gärningsmannen har kontroll hela vägen, från gärning till följd.⁴¹ Ifall en brottsbeskrivningsenlig följd förövas på detta sätt, genom kontroll hela vägen, kommer gärningen att vara gärningsculpös i det avseende att ett otillåtet risktagande och relevans för följderna automatiskt är uppfyllt.⁴² Detta typfall har att göra med ett kontrollerat frambringande av följderna och då finns inget utrymme för ett irrelevant orsakande, givet gärningsmannens kontroll är kravet på relevans alltid uppfyllt.⁴³ Exempelvis, när A företar ett strupgrepp på B och håller detta tills B avlider.

Typfall tre är ett utvidgande av typfall ett.⁴⁴ I detta typfall handlar en person genom en okontrollerad gärning som resulterar i en oönskad följd.⁴⁵ Då vi inte har en kontrollerad gärning rekapitulerar gärningsculpabedömningen ett steg bak i tiden och undersöker ifall en föregående kontrollerad gärning varit

---

³⁷ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 141.

³⁸ Ibid s. 141 f.

³⁹ Ibid s. 142.

⁴⁰ Ibid s. 142.

⁴¹ Ibid s. 143.

⁴² Ibid s. 143.

⁴³ Ibid s. 143.

⁴⁴ Ibid s. 145.

⁴⁵ Ibid s. 145.

gärningsculpös.⁴⁶ Exempelvis, en epileptiker som vet om att ett anfall är förestående men ändå sätter sig för att framföra en bil. Väl i bilen kommer det befarade epilepsianfallet och en familj körs ihjäl.⁴⁷ Gärningsculpans undersöker då ifall den kontrollerade gärningen, att påbörja framförandet av bilen, var gärningsculpös.⁴⁸

2.2 Orsakande och kausalitet

Orsakssamband kan som nämnts under 2.1 utsträckas över lång tid och knytas till många olika faktorer. Alla personer som ingår i ett orsakssamband kan emellertid inte hållas straffrättsligt ansvariga och gärningsculpans utgör en av beståndsdelarna i att skära av möjliga ansvarssubjekt.⁴⁹

Straffbud förutsätter någon form av orsakande.⁵⁰ Inte sällan är dessa orsaksbedömningar av enklare karaktär, konstaterandet att A:s armrörelse orsakade B:s skullskada kan beskrivas med s.k. ”common-sense baserade resonemang”⁵¹. Det händer emellertid att orsaksfrågan är svårlöst och rättstillämparen har då att lösa frågan genom att tillämpa beviskrav.⁵²

I vissa situationer kan det emellertid vara svårt att klargöra huruvida det finns ett orsakssamband mellan gärning och följd.⁵³ En annan situation är då olika orsakanden konkurrerar med varandra, var det A eller B som orsakade följden med respektive gärning?⁵⁴ Orsaksbegreppet inom straffrätten är således väldigt brett och huruvida vi har att göra med ett kausalt orsakande blir främst ett bevisproblem.⁵⁵ Tilläggas bör att orsakssambandens kausalitetsproblem främst under vissa brottskategorier blir problematiska.⁵⁶ Detta är brottskategorier där straffbuden inte begränsar handlingsverbets orsakande av

---

⁴⁶ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 145.

⁴⁷ Ibid s. 144 f.

⁴⁸ Ibid s. 145.

⁴⁹ Ibid s. 79.

⁵⁰ Jrf 3 kap. 1 § BrB (mord) där det förutsätts att en människa orsakar en annan människas död.

⁵¹ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 78.

⁵² Ibid s. 78.

⁵³ Ibid s. 79 f.

⁵⁴ Ibid s. 80 f.

⁵⁵ Ibid s. 82.

⁵⁶ Ibid s. 83.

följden, att beröva någon livet i enlighet med 3 kap. 1 § BrB kan t.ex. göras på en mängd olika sätt.⁵⁷

2.2.1 Kausalkedjor och kausallinjer

En människas gärning kan oftast tillskrivas en tillräcklig förklaringsfaktor till att något inträffat.⁵⁸ Denna gärning kan även klassificeras som orsak till något.⁵⁹ Det straffrättsligt intressanta är vilka typer av gärningar som kan tillskrivas en viss person, detta kallar Jareborg för den attributiva aspekten av ett orsakande.⁶⁰

För att bestämma huruvida något är orsakat av någon kan vi strukturera upp händelseförloppet och beakta de bakomliggande kausala faktorerna i orsakssambandet som resulterat i en följd.⁶¹ De tänkbara kausala faktorerna är många och Jareborg förespråkar en distinktion för dessa kausala faktorer, innebärande en kategori för de kausala faktorerna som faktiskt är ett straffrättsligt *orsakande* av något och en kategori som benämns *betingelser*, som kan hänföras till en straffrättsligt ointressant bakgrund av det orsakade.⁶²

För att utröna ett orsakssamband kan man bygga upp en kausalkedja och följa kausalrelationerna baklänges, från det inträffade, genom att titta på konkreta företeelser bestående i mänskliga gärningar som orsak till nämnda företeelser.⁶³ Det straffrättsligt intressanta är ifall de *mänskliga* gärningarna orsakat konkreta företeelser som lett till en följd.⁶⁴

Vi har att göra med en fysisk kausalkedja när vi har två positiva faktorer⁶⁵ och ifall vi kan visa på en gärning och en följd som är fysiskt nödvändig under givna omständigheter, om X inträffar måste även Y inträffa.⁶⁶

---

⁵⁷Se Asp, Ulväng (not 18) s. 83.

⁵⁸Se Jareborg (not 30) s. 150.

⁵⁹Ibid s. 150.

⁶⁰Ibid s. 150.

⁶¹Ibid s. 150 f.

⁶²Ibid s. 151.

⁶³Ibid s. 152 f.

⁶⁴Ibid s. 152 f.

⁶⁵Ibid s. 155.

⁶⁶Ibid s. 153.

Bevisningen av att en kausalkedja följer med fysisk nödvändighet påvisas enligt Jareborg fördelaktigast med ett genetiskt förfaringssätt.⁶⁷ Detta innebär att man i små steg påvisar naturlig nödvändighet genom utvalda händelser.⁶⁸

Jareborg exemplifierar med två kausalkedjor som sammanlöper men som båda är straffrättsligt intressanta; i den ena kedjan rör sig en kula mellan punkt ett och tre samtidigt som en person rör sig mellan punkt två och tre. Är personen och kulan samtidigt vid punkt tre leder detta till dödlig utgång. Vi har här två kausalkedjor att undersöka för att utröna ett orsakssamband till dödsfallet och ifall någon kan hållas ansvarig. Den ena kedjan följer kulan tillbaka, från punkt tre till ett, och den andra kedjan, från punkt tre till två, visar hur det kommer sig att personen förflyttades från punkt två till tre. Den senare kedjan är också straffrättsligt relevant i bemärkelsen att det kan vara en annan person som är ansvarig för att personen befann sig vid punkt tre samtidigt som kulan.⁶⁹ En kausalkedja kan alltså vara *en* av många orsaker till att något inträffat.⁷⁰ Prövningen av *ett* kausalt orsakssamband medför således inte att vi kan fastställa vad som faktiskt orsakat det som inträffat.⁷¹

Frånvaron av en omständighet kan även göra att något inträffar. När vi inte enbart har att göra med positiva omständigheter talar vi om det bredare begreppet kausallinje.⁷² Då vi har att göra med en icke- inträffad omständighet kan vi inte påvisa detta genom vår kunskap, detta måste sättas i relation till en hypotetisk kausalkedja för att kunna påvisas.⁷³

Återigen tar jag ett befintligt exempel: A har fallit i vattnet och B underlåter att kasta ut en livboj vilket medför att A drunknar. Om vi *antar* att livbojen kastas är hypotesen att A inte skulle dö. För att kunna påvisa att döden inte inträffat ifall B kastade livbojen måste det visas att döden inte tillhör de

---

⁶⁷ Se Jareborg (not 30) s. 154 f.

⁶⁸ Ibid s. 154 f.

⁶⁹ Ibid s. 154 f.

⁷⁰ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 230.

⁷¹ Ibid på s. 230.

⁷² Se Jareborg (not 30) s. 155.

⁷³ Ibid s. 155.

hypotetiska kausalkedjorna som utgår från att livbojen kastades.⁷⁴ Fastställandet av en kausallinje inom ramen för ett orsakssamband kräver således en hypotetisk kausalkedja som utesluter den inträffade följden.⁷⁵

2.3 Gärningsculpabedömning och relevanskrav

Författarna till Kriminalrättens grunder anser att kravet på gärningsculpa är uppfyllt förutsatt att två frågor besvaras jakande, (I) innefattar en kontrollerad gärning som företagits ett otillåtet risktagande? och, (II) har nämnda gärning orsakat följden på ett relevant sätt?⁷⁶

Av dessa två frågor ställer författarna upp sin modell för vilken gärningsculpabedömningen låter sig göras.⁷⁷

- I. Har gärningsmannen företagit en kontrollerad gärning?
- II. Innefattar den kontrollerade gärningen ett otillåtet risktagande?
- III. Har den otillåtna gärningen orsakat den brottsbeskrivningsenliga följden på ett relevant sätt?⁷⁸

Ovan redovisade modell följdes i det närmast identiska i HD:s avgörande NJA 2020 s. 397, det s.k. Fentanylmålet.⁷⁹

2.4 Kontrollerad gärning

En gärning kan sägas vara kontrollerad om den på order kan avslutas.⁸⁰ Motsatsvis gäller, för underlåtenhet, att denna är kontrollerad ifall en handling på order kan utföras.⁸¹ För den kontrollerade gärningen ställs inga krav på att gärningsmannen ska ha förståelse för det denne gör eller att denne befinner

---

⁷⁴ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 85.

⁷⁵ Ibid s. 85.

⁷⁶ Ibid s. 135.

⁷⁷ Ibid s. 136.

⁷⁸ Ibid s. 136.

⁷⁹ Jfr NJA 2020 s. 397 p 11-19, 26-27.

⁸⁰ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 139.

⁸¹ Ibid s. 139.

sig i en position av gärningskontroll.⁸² Författarna till Kriminalrättens grunder menar att man egentligen kan tala om att gärningen ska vara kontrollerbar och att det väsentliga med den kontrollerade gärningen är ifall gärningsmannen har förmåga att förhindra att ett brott förövas för att kravet på kontroll ska anses vara uppfyllt.⁸³

2.5 Otillåtet risktagande

Människors gärningar utsätter ständigt andra för risker, vissa risker är emellertid accepterade i samhället.⁸⁴ Att bedöma huruvida en gärning anses innebära ett otillåtet risktagande – att den är oaktsam⁸⁵ – är en normativ bedömning men kan följa vissa riktlinjer.⁸⁶ Författarna till Kriminalrättens grunder anser att ett otillåtet risktagande föreligger ifall, (I) utförandet av en gärning innebär en risk för att en följd inträffar och, (II) att nämnda risk är av sådan art att det finns goda skäl att avstå från handlingen om man vill undvika en viss följd.⁸⁷

En central och svårbedömd fråga är vad som ryms inom ramen för *goda skäl att avstå* företagandet av en viss gärning.⁸⁸ En utgångspunkt i dessa bedömningar är att se vilka risker som är sammankopplade med en viss gärning, ett kvalitativt element, samt graden av risk för en viss följd, ett kvantitativt element.⁸⁹ I NJA 2004 s. 176 kom HD fram till att en låg risk för överförandet av HIV var tillräckligt för straffansvar p.g.a. sjukdomens allvar. Ändringar har emellertid skett på detta område. HD har i NJA 2018 s. 369 slagit fast att den objektiva bedömningen avseende den oönskade följden, att smitta överförs, var så låg vid en välinställd HIV- behandling att *risken* för överföring av smitta inte var beaktansvärd i den mån att man kunde kräva att gärningsmannen skulle avstå från gärningen. Således var denna typ av

---

⁸² Se Asp, Ulväng (not 18) s. 139.

⁸³ Ibid s. 139.

⁸⁴ Ibid s. 148 f.

⁸⁵ Ibid s. 147.

⁸⁶ Ibid s. 149.

⁸⁷ Ibid s. 149.

⁸⁸ Ibid s. 149.

⁸⁹ Ibid s. 150.

risktagande inte otillåtet i straffrättslig mening.⁹⁰ Författarna av Kriminalrättens grunder lyfter att desto mer oönskad följd desto mindre ska risken vara för att det ska finnas skäl att avstå från en viss handling.⁹¹ Trots NJA 2018 s. 369 torde denna uppfattning alltjämt gälla vid bedömningen huruvida en gärning är otillåten med beaktande av dennas tillkommande risker.⁹²

För att kunna bedöma huruvida en kontrollerad gärning innebär vissa risker förutsätts att gärningen beskrivs på ett visst sätt.⁹³ Riskbedömningen ska göras sett från gärningsmannens perspektiv ex ante, författarna till Kriminalrättens grunder menar att någon i gärningsmannens ställe skulle haft anledning att beakta risken för följden som plausibel.⁹⁴ Gärningen och dess plausibla följder ska alltså beskrivas på ett sätt som en normalt aktsam person skulle göra det.⁹⁵ Beskrivningen av gärningen ska dock inte göras på ett sätt som sätter orimliga krav på aktsamhet.⁹⁶

Det går emellertid inte alltid att avgöra huruvida ett risktagande är plausibelt i förhållande till en viss följd, detta betecknar Asp, Ulväng och Jareborg som ett handlande i osäkerhet.⁹⁷ Författarna exemplifierar med en person som kör på fel sida vägen inför en kurva. Det torde vara plausibelt att det finns mötande trafik på andra sidan men detta kan man inte säkert veta. Således finns det alltid ett risktagande men inte alltid fara för en viss följd.⁹⁸ Jag drar här liknelsen till en läkare som opererar. Med en operation torde det alltid finnas viss risk för fara för komplikationer, men en operation innebär inte alltid fara för komplikationer. Gärningsculpan, i situationer av handlande i osäkerhet, utgår ifrån hur försiktig en normalt aktsam person skulle varit då

---

⁹⁰ Se NJA 2018 s. 369 p 16, 19-25; Jrf även RH 2015:2.

⁹¹ Se Asp, Ulväng (not 18) s.150.

⁹² Jfr NJA 2020 s. 397 p 14.

⁹³ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 152.

⁹⁴ Ibid s. 149.

⁹⁵ Ibid s. 152.

⁹⁶ Ibid s. 152.

⁹⁷ Ibid s. 153.

⁹⁸ Ibid s. 153.

man inte har full kunskap när man fastställer huruvida det är ett otillåtet risktagande.⁹⁹

Vidare finns det situationer av s.k. dold skadlighet. Detta är situationer där man vet att fara föreligger, men inte har att göra med ett otillåtet risktagande.¹⁰⁰ Vi vet i dessa situationer att det både är fysiskt möjligt samt plausibelt att en viss följd kan inträffa. Frågan för gärningsculpans och det otillåtna risktagandet i denna situation är huruvida gärningspersonen företagit en handling som en normalt aktsam person hade utrett på ett tillbörligt sätt innan handlingen företogs.¹⁰¹

För att avgöra huruvida en person skulle avstått från utförandet av en gärning är således utgångspunkten att man ser till de typiska riskerna för en viss gärnings följd.¹⁰² Härtill har etablerats aktsamhetsnormer, t.ex. lagar och föreskrifter, där det generellt råder viss presumtion mot att brott av aktsamhetsnormen innebär ett otillåtet risktagande.¹⁰³

2.5.1 Risk i vården

Sjukvårdens verksamhet innefattar stora risker för liv och hälsa. Risker som tas inom vårdverksamheten anses tillåtna om de följer anvisningar och råd.¹⁰⁴ En särskild aktsamhetsnorm på området är *vetenskap och beprövad erfarenhet*, 6 kap. 1 § PSL.¹⁰⁵ Asp, Ulväng och Jareborg ställer sig delvis frågande till detta; ifall en läkare alltid agerar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet torde det, i det enskilda fallet, vara svårt att utreda huruvida denna aktsamhetsnorm har överträtts.¹⁰⁶

---

⁹⁹ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 153.

¹⁰⁰ Ibid s. 153.

¹⁰¹ Ibid s. 153.

¹⁰² Ibid s. 155.

¹⁰³ Ibid s. 156 f.

¹⁰⁴ Ibid s. 157.

¹⁰⁵ Ibid s. 157.

¹⁰⁶ Ibid s. 157.

Verksamheter som innebär en förhöjd risk sätter generellt större krav på aktsamhet.¹⁰⁷ Varje avsteg från ett aktsamt agerande är inte att betrakta som oaktsamt, även om det kan skapa en presumtion för oaktsamhet.¹⁰⁸ Det är en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet som avgör huruvida vi har att göra med ett otillåtet risktagande och en straffbar oaktsamhet.¹⁰⁹

I NJA 2006 s. 228 hade en sjuksköterska av misstag blandat en infusionslösning innehållande läkemedlet Xylocard med en koncentration på 40 mg/ml istället för ordinerat 4 mg/ml så att ett tre månader gammalt spädbarn avled av lidokainförgiftning. HD anförde härtill att sjukvårdspersonal själva bär ansvaret för hur de fullgör sina arbetsuppgifter, jfr 6 kap. 2 § PSL. Med beaktande av detta ställs det enligt HD höga krav på hälso- och sjukvårdspersonal vid tjänsteutövningen där eftertanke, kontroll och uppmärksamhet så att patienten inte utsätts för risker är erforderligt.¹¹⁰ HD kom fram till att sjuksköterskans gärning var oaktsam och beaktade därvid hennes erfarenhet, typ av arbetsuppgift och arbetsbelastning vid aktuellt tillfälle.¹¹¹

En ytterligare aspekt som beaktades vid oaktsamhetsbedömningen var patienternas trygghet och förtroende för sjukvården.¹¹² Detta torde kunna liknas med situationer där en person frivilligt inlåter sig i en verksamhet med förhöjd risk.¹¹³ Dessa typer av verksamheter kräver generellt ett samtycke av den deltagande inför en eventuell risk för en oönskad följd för att verksamhetens risktagande ska anses acceptabelt.¹¹⁴ Inlåtagandet i en verksamhet med riskförhöjning innebär en högre riskacceptans då verksamheten i sig inte betraktas som oaktsam.¹¹⁵ Detta torde enligt Boucht

---

¹⁰⁷ Se NJA 2006 s. 228.

¹⁰⁸ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 156 f.

¹⁰⁹ Se NJA 2006 s. 228; Se även Svea hovrätt B-10810-11.

¹¹⁰ Se NJA 2006 s. 228.

¹¹¹ Se NJA 2006 s. 228.

¹¹² Se NJA 2006 s. 228.

¹¹³ Se Boucht s. 985 på s. 992.

¹¹⁴ Ibid på s. 1002 f.

¹¹⁵ Ibid på s. 1002 f.

gälla vid alla likartade verksamheter av förhöjd risk¹¹⁶, även sjukvårdsinstitutioner torde falla under denna spännvidd.

Om två parter inte är likställda när man underkastas en situation innebärande förhöjd risk torde ett ansvarsförhållande råda där den underlägsne underkastar sig riskförhöjningen, inom ramen för den riskförhöjda verksamheten, under premissen att aktsamhet företas av den överlägsne.¹¹⁷ Riskacceptansen hos den underlägsne förutsätter trygghet och förtroende hos dess motpart. Nämnda förtroende bygger på att den överlägsne parten agerar inom de riktlinjer som gäller för den riskförhöjda verksamheten.¹¹⁸ Detta medför att verksamheter med accepterad riskförhöjning ändå kan agera oaktsamt ifall dessa tar otillåtna risker i förhållande till de för verksamheten accepterade riskförhöjningarna.¹¹⁹

2.6 Risktagandets relevans för följden

För att en gärning ska vara gärningsculpös måste det fastställas att gärningen i fråga varit oaktsam samt att följden orsakats av den oaktsamma gärningen, detta är nödvändiga men inte tillräckliga förutsättningar för straffansvar.¹²⁰ Ytterligare krävs det att den oaktsamma gärningen på ett relevant sätt orsakat följden.¹²¹ Ett oaktsamt orsakande av något rubriceras som ett vållande.¹²² Det som måste fastställas är; de skäl som gjorde att man ansåg gärningen som oaktsam faktiskt har förverkligats då den oönskade följden inträder.¹²³ Relevansbedömningen kan uttryckas så att den tar reda på om en oönskad följd förverkligades av någon av de plausibla riskerna som innebar att det fanns goda skäl att avstå från att företa en viss gärning.¹²⁴

---

¹¹⁶ Se Boucht s. 985 på s. 986.

¹¹⁷ Ibid på s. 1003.

¹¹⁸ Ibid på s. 1002 f.

¹¹⁹ Ibid på s. 1003 f.

¹²⁰ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 140.

¹²¹ Ibid s. 140.

¹²² Ibid s. 138.

¹²³ Ulväng, *Culpa i trafiken*, s. 25.

¹²⁴ Ibid s. 25.

För att kort sammanfatta ovan; en viss gärning är förknippad med olika risker. För att gärningen ska vara relevant för följd ska den krets av händelseförlopp som resulterade i en oönskad följd ingå i den krets av för gärningsmannen plausibla händelseförlopp som gjorde att man fann att det fanns goda skäl att avstå företaget av en viss gärning.¹²⁵ Nämnda krets av plausibla händelseförlopp framgår av de skäl som anförs till varför man anser att en viss gärning är oaktsam.¹²⁶ Således kan sägas att en gärnings relevans i förhållande till följd är en spegling av de skäl som talar för att avstå företaget av en gärning.¹²⁷ Gärningar blir relevanta i förhållande till följd om en risk, som innebär att det fanns goda skäl att avstå från handlingen, realiserar i en följd.¹²⁸

Författarna till Kriminalrättens grunder uttrycker relevanskravet enligt följande:

- (I) Någon i gärningsmannens position ska ha haft anledning att ta det konkreta händelseförloppet i beräkning, samt
- (II) aktuella händelseförlopp tillhör den [krets]¹²⁹ av händelseförlopp som gör gärningen oaktsam.¹³⁰

Ovan redovisade steg innebär att det först utreds huruvida en gärning varit oaktsam.¹³¹ Nämnda gärning har vidare ett antal plausibla händelseförlopp som innebär att en otillåten risk realiserar i en oönskad följd.¹³² Inträffar en oönskad följd utreds huruvida nämnda följd ryms inom de för gärningsmannen plausibla händelseförlopp som innebär att ett otillåtet risktagande realiserades.¹³³

---

¹²⁵ Ulväng (not 123) s. 25 f.

¹²⁶ Ibid s. 26.

¹²⁷ Ibid s. 26.

¹²⁸ Ibid s. 25 f.

¹²⁹ Jag benämner här författarnas ”klass” som krets som gjorts tidigare för att inte förvirra läsaren.

¹³⁰ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 164.

¹³¹ Ibid s. 165.

¹³² Ibid s. 165.

¹³³ Ibid s. 165.

Kravet på riskförverkligande innebär att en gräns sätts till det för gärningsmannen plausibla händelseförloppets följder.¹³⁴ Detta torde innebära att relevansbedömningen, inom ramen för gärningsculpan, sätter den yttre gränsen för ett straffrättsligt ansvar genom att knyta otillåtna risktaganden till önskade följder.

Som tidigare nämnts är det vållandet som ska relevansprövas i förhållande till en konkret följd.¹³⁵ Det som komplicerar bedömningen är att relevansprövningen förutsätter att det är utrett huruvida den orsakade följden utgjorde ett förverkligande av den krets av risker som gärningen var förknippad med.¹³⁶ Bedömningen, som är normativ i sin karaktär, består av vilka risker man ska inkludera i ett händelseförlopp när man bestämmer huruvida en orsakad följd utgör ett oaktsamt orsakande av en följd.¹³⁷

Det finns inom doktrinen delade meningar om hur relevansbedömningen för vad som är ett vållande av något visst ska göras. Det ovan presenterade är ett spår som ryms inom gärningsculpan. Det finns emellertid en alternativ bedömningsmetod som förespråkades av Ivar Strahl. Denna metod bygger på en hypotetisk jämförelse med ett aktsamt agerande.¹³⁸ Ifall ett aktsamt agerande hade lett till samma resultat som ett oaktsamt agerande föreligger enligt Strahl inget straffrättsligt vållande.¹³⁹

Gemensamt för teorierna är att båda kommer fram till vad som är ett oaktsamt orsakande av en viss följd, måhända att Strahls metod kan exkludera fler gärningsmän.¹⁴⁰ Författarna till Kriminalrättens grunder är emellertid kritiska till Strahls hypotetiska test då författarna finner det anmärkningsvärt att en gärningsman kan freda sig genom åberopandet av ett alternativt handlingsätt, som inte inneburet ett otillåtet risktagande, men som lett till samma följd för

---

¹³⁴ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 165.

¹³⁵ Ibid s. 165.

¹³⁶ Ibid s. 165.

¹³⁷ Ibid s. 166.

¹³⁸ Se Strahl, s. 205.

¹³⁹ Ibid s. 205 f.

¹⁴⁰ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 237.

att undgå ansvar, gärningsmannen torde fortfarande förfarit oaktsamt.¹⁴¹ Vidare anför nämnda författare att förfaringsättet med hypotetiska test skulle medföra påtagliga bevisvårigheter.¹⁴²

För exemplifiering av bedömningssätten kan följande sägas:

Enligt Strahls metod skulle en situation där en bilist, i alldeles för hög hastighet, kör på en person som går rakt ut framför bilen och därmed avlider ha orsakat döden, men inte orsakat döden på ett relevant sätt om fotgängaren skulle dött även vid ett aktsamt framförande av bilen.¹⁴³

Även författarna till Kriminalrättens grunder skulle instämma att vi i exemplet ovan inte har att göra med ett straffrättsligt vållande. Detta beror istället på att den förverkligade *kausalkedjan* inte faller inom den krets av de från gärningsmannen sett plausibla *kausallinjer* som inneburit att gärningsmannen bort avhålla sig från att företa gärningen.¹⁴⁴

2.6.1 Relevans i vården

Som nämnt under 2.1 begås brott genom handling eller underlåtenhet. Ansvar för underlåtenhet förutsätter emellertid att gärningsmannen befinner sig i en s.k. garantposition, innebärande en särskild skyldighet att ingripa p.g.a. särskild position.¹⁴⁵ Hälso- och sjukvårdspersonal torde befinna sig i en sådan position.¹⁴⁶

Generellt kan sägas att straffansvaret inte låter sig skiljas beroende på gärningstyp.¹⁴⁷ Det som blir ovisst i vårdsituationer är att det många gånger inte kan klargöras vad som skulle varit och icke- varit beroende på hur sjukvårdspersonalen agerar i en viss situation.¹⁴⁸

---

¹⁴¹ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 169 f.

¹⁴² Ibid s. 169 f.

¹⁴³ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 236 f.

¹⁴⁴ Ibid på s. 237.

¹⁴⁵ Se Asp, Ulväng (not 18) s. 109 ff; Jfr även NJA 2005 s. 372.

¹⁴⁶ Se Svea hovrätt B 10810-11; Jfr även NJA 2006 s. 228.

¹⁴⁷ Se Strahl s. 209.

¹⁴⁸ Se Strahl s. 208; Jfr även Svea hovrätt B-10810-11.

Inom sjukvården torde många gånger diagnostiska fel leda till en viss följd.¹⁴⁹ Givet att vi har att göra med diagnostiska fel, innebärande att viss behandling skett men adekvat behandling uteblivit¹⁵⁰, torde straffansvaret grunda sig på en gärning bestående i en underlåtenhet.¹⁵¹ Relevansbedömningen vid underlåtenhet baseras enligt praxis på en hypotetisk jämförelse med vad som skett vid ett korrekt agerande.¹⁵² Att med höggradig sannolikhet¹⁵³ säga vad som skulle skett vid ett korrekt agerande, givet sjukdomars olika uppträdande¹⁵⁴, torde inte alltid låta sig göras.¹⁵⁵

I Svea hovrätt mål B-10810-11 ogillades åtalet gällande vållande till annans död där en SOS- operatör underlåtit att tillkalla ambulans med följd att den vårdsökande avled för att vård tillkommit för sent. Hovrätten fann att det inte med höggradig sannolikhet gick att fastställa att den vårdsökande skulle överlevt trots att operatören tillkallat ambulans som denne bort göra. Med beaktande av nyss sagda torde detta kunna medföra att det, i vårdfall innebärande underlåtenhet, kan bli svårt att nå upp till beviskravet höggradig sannolikhet som gäller för vållandets relevans i underlåtenhetsfall.¹⁵⁶

---

¹⁴⁹ Se Strahl s. 208 f; Svea hovrätt B-10810-11.

¹⁵⁰ Socialstyrelsens samlade stöd för patientsäkerhet, 2020-02-26, <<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker-och-varnskador/varnskador/diagnostiska-fel/#:~:text=Ett%20diagnostiskt%20fel%20r%C3%A4knas%20som,kontakt%20med%20h%C3%A4lso%2D%20och%20sjukv%C3%A5rden>>.

¹⁵¹ Jfr NJA 2006 s. 228; Svea hovrätt B-10810-11.

¹⁵² Se NJA 2007 s. 369; Se även Strahl s. 207.

¹⁵³ NJA 2007 s. 369; Se Svea hovrätt B-10810-11; Se även Strahl s. 207.

¹⁵⁴ Socialstyrelsens samlade stöd för patientsäkerhet, 2020-02-26, <<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker-och-varnskador/varnskador/diagnostiska-fel/#:~:text=Ett%20diagnostiskt%20fel%20r%C3%A4knas%20som,kontakt%20med%20h%C3%A4lso%2D%20och%20sjukv%C3%A5rden>>.

¹⁵⁵ Svea hovrätt B-10810-11.

¹⁵⁶ NJA 2007 s. 369.

3 Fallet Macchiarini

3.1 Nedläggningsbeslut

Förundersökningen mot Macchiarini lades ned den 12 oktober 2017 avseende grovt vållande till annans död respektive grovt vållande till kroppsskada.¹⁵⁷ Beslutet att lägga ner förundersökningen avsåg samtliga tre patienter som behandlats på KS.¹⁵⁸

Macchiarini transplanterade syntetiska luftstrugar, i redan svårt sjuka patienter, som behandlats med respektive patients egna stamceller innan införel i kroppen.¹⁵⁹ Vidare fanns det inga djurstudier för de operationskoncept som Macchiarini genomförde och operationerna har ansetts vara experimentella.¹⁶⁰

För straffrättsligt ansvar gällande grovt vållande till kroppsskada och grovt vållande till annans död anförde åklagaren att det krävs att Macchiarini ska ha handlat oaktsamt samt att denna oaktsamhet ska ha bestått i ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eftersom det handlar om brott grövre än normalgraden.¹⁶¹ Vidare anförde åklagaren att Macchiarinis handlande ska ha orsakat effekten, kroppsskada eller död, samt att hans gärning varit oaktsam i förhållande till nämnda effekt.¹⁶² Åklagaren framhöll att felaktiga beslut inom sjukvården per definition inte blir oaktsamma eftersom besluten bl.a. tas med den kunskap som finns tillgänglig vid beslutstillfället.¹⁶³

Åklagaren ansåg vidare att transplantationsmetoden inte var förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet, men att detta inte ensamt innebär att

---

¹⁵⁷ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Fallet Macchiarini, utredning av verksamheten med transplantationer av syntetiska luftstrugar vid Karolinska Universitetssjukhuset s. 13, 52
<<https://www.sll.se/globalassets/1.-halsa-och-varld/bilagor---nyhet/bilagor-nyheter-2016/fallet-macchiarini-rapport.pdf>>.

¹⁶⁰ Ibid s. 34.

¹⁶¹ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15 s. 3.

¹⁶² Ibid s. 3 f.

¹⁶³ Ibid s. 4.

Macchiarini handlat oaktsamt.¹⁶⁴ Vårdsituationer ska enligt åklagaren ses ur ett annorlunda perspektiv när man fastställer gärningars oaktsamhet.¹⁶⁵ Beslutsunderlaget en läkare har framför sig är inte svart eller vitt och visst spelrum måste finnas.¹⁶⁶ Åklagaren konstaterade emellertid att transplantationerna varit oaktsamma samt inneburit ett medvetet risktagande av allvarligt slag.¹⁶⁷

I fastställandet av relevant orsakssamband lutade åklagaren sig på NJA 2007 s. 369.¹⁶⁸ Åklagaren anförde, för att ett relevant orsakssamband ska föreligga, att det med hög grad av sannolikhet går att fastställa att en korrekt handling medfört att effekten uteblivit, dvs. om effekten blivit densamma vid en korrekt handling så föreligger inte ett relevant orsakssamband.¹⁶⁹

Åklagarens nedläggningsbeslut blir emellertid problematiskt då det inte på ett tydligt sätt framgår vari det brister i den straffrättsliga bedömningen, i orsakandet eller i relevansen. Nämda problematik belyser även Almkvist och Svensson i sin artikel.¹⁷⁰ Enligt Almkvist och Svensson är det, som berörs i denna framställning, viktigt att skilja på vad som är ett relevant orsakssamband mellan gärning och följd, och vad som är ett relevant orsakande av en följd.¹⁷¹ Vi har dels att göra med ett orsakande av en följd och dels ifall nämnda orsakande varit relevant i just det enskilda fallet.¹⁷²

Åklagaren gör i sitt nedläggningsbeslut en hypotetisk jämförelse med vad som skulle skett om Macchiarini företagit en korrekt handling.¹⁷³ Som tidigare nämnts under 2.2.1 förutsätter bevisningen av en underlåtenhet genom en kausallinje en jämförelse med en hypotetisk kausalkedja. Det av åklagaren åberopade prejudikatet NJA 2007 s. 369 var ett fall som berörde

---

¹⁶⁴ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15 s. 5.

¹⁶⁵ Ibid s. 4.

¹⁶⁶ Ibid s. 4, 6.

¹⁶⁷ Ibid s. 6.

¹⁶⁸ Ibid s. 4.

¹⁶⁹ Ibid s. 4.

¹⁷⁰ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 228.

¹⁷¹ Ibid på s. 228.

¹⁷² Se Asp, Ulväng (not 18) s. 140.

¹⁷³ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15 s. 4.

underlåtenhet och var i behov av denna hypotetiska jämförelse. Macchiarinis gärningar bestod dock av fyra operationer, dessa kan enligt Almkvist och Svensson knappast kategoriseras som fyra underlåtenheter.¹⁷⁴

Att som åklagaren gjorde, använda ett hypotetiskt prov, för att bedöma relevansfrågan är emellertid inte felaktigt.¹⁷⁵ Avgörande är dock vad det hypotetiska provet består i, dvs. jämförelseobjektet.¹⁷⁶ Åklagaren anförde att en annan behandlingsmetod än den som företagits inte med hög grad av sannolikhet skulle medfört att patienterna inte skulle dött, detta gällde för två av patienterna.¹⁷⁷ Beträffande den tredje patienten gjordes aldrig en obduktion varför man inte kunnat fastställa dödsorsak och heller inte kunnat utröna orsakssamband mellan operationen och döden.¹⁷⁸

Almkvist och Svensson anser att den hypotetiska frågan, beträffande relevansen, snarare skulle vara ifall operationerna fick någon betydelse för följden – i detta fall döden – som den kom att gestalta sig för patienterna.¹⁷⁹ Att patienterna någon gång skulle dö torde inte vara ett relevant jämförelseobjekt.¹⁸⁰ Det är Macchiarinis handlingar som ska ses mot en viss följd, alldeles oavsett ifall samma följd kunnat inträda genom andra omständigheter.¹⁸¹

Vidare anför Almkvist och Svensson att ledning för ett hypotetiskt prov inte torde tas i ett mål som rör underlåtenhet för gärningstypen handling då risken för fel jämförelseobjekt inträder, snarare skulle en relevansbedömning i ett riskförverkligande vara mer adekvat för att fastställa ett relevant orsakande.¹⁸²

Almkvist och Svensson anför att ifall Macchiarini avstått från transplantationerna hade högst troligt patienternas sjukdomsförlopp sett

---

¹⁷⁴ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 228.

¹⁷⁵ Jrf Strahl s. 205 f.

¹⁷⁶ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 238.

¹⁷⁷ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15 s. 9 f.

¹⁷⁸ Ibid s. 9.

¹⁷⁹ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 238.

¹⁸⁰ Ibid s. 225.

¹⁸¹ Se Strahl s. 58.

¹⁸² Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 237.

betydligt annorlunda ut.¹⁸³ Vidare anser Almkvist och Svensson att det vore aktsamt att avstå från en experimentell behandlingsmetod.¹⁸⁴

Med detta i beaktande skulle det sålunda kunna sägas att operationerna orsakat döden för patienterna på det sättet som döden inträdde, det relevanta är hur patienterna dör och inte att de dör.¹⁸⁵ Vidare skulle ett aktsamt handlande, bestående i att avstå transplantationerna, innebära att händelseförloppet beträffande patienternas sjukdomsförlopp sett annorlunda ut.¹⁸⁶ Detta torde innebära att ifall det hypotetiska testet utformats annorlunda skulle gärningsculpan för transplantationerna sett annorlunda ut.

3.2 Åtalet

Den 29 september 2020 väcktes åtal mot Paolo Macchiarini.¹⁸⁷ Åtalet innefattar tre fall av grov misshandel alternativt grovt vållande till kroppsskada.¹⁸⁸ Huvudförhandling har inte hållits i målet, därav bör uttalanden härom iakttas stor försiktighet.

Av stämningsansökan framgår inte vari annan rättslig bedömning grundar sig. Det är emellertid uppenbart att åklagaren nu gjort en annan bedömning vilket torde innefatta att denne ser sig kunna styrka ett relevant orsakssamband och ett relevant vållande av följderna kroppsskada alternativt sjukdom, vilket inte var fallet vid nedläggningsbeslutet i oktober 2017.¹⁸⁹

Åtalet omfattar emellertid inte patienternas död, jfr 3 kap. 7 § BrB. Vilket torde innebära att åklagaren inte ser sig kunna styrka ett relevant orsakssamband och ett relevant vållande mellan Macchiarinis operationer och patienternas död.

---

¹⁸³ Se Almkvist, Svensson s. 225 på s. 238.

¹⁸⁴ Ibid på s. 238.

¹⁸⁵ Ibid på s. 238.

¹⁸⁶ Ibid på s. 238.

¹⁸⁷ Åklagarens ansökan om stämning, ärende AM-53012-15 i mål nr B 10553-18.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Åklagarmyndighetens pressträff 2020-09-29; Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

4 Avslutande reflektioner

4.1 Risktaganden i vården

Det finns inget som antyder att hälso- och sjukvårdspersonals gärningar särbehandlas inom gärningsculpabedömningen i så mån att denna personkategori tillåts ta otillåtna risker. En central aktsamhetsnorm på området är 6 kap. 1 § PSL och sjukvården ska agera i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. En fråga som växer ur denna norm är vad som krävs för att anse att sjukvårdspersonal har överträtt denna norm i ett enskilt fall. Kan hälso- och sjukvårdspersonal aldrig överträda denna norm om de alltid agerar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet? Att enbart överträda denna norm torde emellertid inte innebära straffbar oaktsamhet, utan snarare en viss presumtion för oaktsamhet. Detta framhöll åklagaren i sitt nedläggningsbeslut 2017¹⁹⁰ och har även konstaterats i praxis.¹⁹¹ I fallet Macchiarini kom åklagaren i oktober 2017 liksom i september 2020 fram till att denna norm var överträdd och att operationerna var oaktsamma.

Vad som vidare har konstaterats är att desto större risk för oönskad följd desto större krav på aktsamhet. Sjukvården hör till en verksamhetskategori medförande stora risker för liv och hälsa, en typ av verksamhet som innefattar s.k. förhöjd risk. Den höjda riskacceptansen för oönskade följder inom sjukvården torde delvis vara socialadekvat, innebärande att verksamheten inte kan fungera utan att förhöjda risker för hälsa och liv godtas. Men även bestå i patienternas samtycke.

Sjukvården torde vidare omfattas av risktaganden av s.k. dold skadlighet, dvs. det är allmänt känt att risken för en oönskad följd är fysiskt möjlig och plausibel men att vi inte har att göra med ett otillåtet risktagande p.g.a. en förhöjd riskacceptans. Detta medför emellertid inte att alla risktaganden godtas. Sjukvårdsverksamheten måste förhålla sig till de anvisningar som

---

¹⁹⁰ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

¹⁹¹ Jrf NJA 2006 s. 288.

finns på området, t.ex. 6 kap. 1 § PSL. Detta hänger väl samman med att patienter underkastar sig riskfyllda ingrepp samt har förtroende och tillit för sjukvården under premissen att sjukvården iakttar de råd och föreskrifter som gäller för denna riskförhöjda verksamhet. Gärningsculpan ser i dessa situationer till hur en normalt aktsam person i samma position som gärningsmannen skulle agerat. Vid företagandet av ovanliga operationsmetoder torde således en sträng bedömning göras i takt med avvikandet från det normalt aktsamma för sjukvårdsverksamheten. Höga krav bör därav ställas på en operatör innan denne företar en gärning som avviker från sjukvårdsverksamhetens redan högt ställda aktsamhetskrav.

4.2 Relevansbedömningen i vården

Beträffande gärningens relevans för den aktuella följden så torde relevansbedömningsmetod innebära skillnader för hur gärningsculpabedömningen utfaller, främst p.g.a. bevissvårigheter kopplade till gärningstypen. Relevansbedömningen för underlåtenhet blir som nämnts enligt praxis beroende av en hypotetisk jämförelse med ett aktsamt agerande.¹⁹²

Problemen som gestaltar sig för vårdfall beträffande relevans torde främst ligga i de fall som omfattas av underlåtenhet. Som ovan nämnt är det svårt att med höggradig sannolikhet säga vad som skulle inträffat om någon agerade på ett annat i efterhand konstaterat korrekt sätt. Som Svea hovrätt framhåller i mål B-10810-11 är det inte alltid möjligt att uttala sig om en underlåtenhet faktiskt varit relevant för följden eller om denna följd skulle inträtt ändå. En felbehandling innebär de facto inte att gärningen har varit relevant för följden. Som åklagaren framhöll i sitt nedlägningsbeslut¹⁹³ borde en läkares bedömningar inte vara antingen eller. Beslut om behandlingsmetod etc. måste ges visst spelrum, givet sjukdomars olika förlopp hos olika personer.

---

¹⁹² Jfr NJA 2007 s. 369.

¹⁹³ Åklagarens beslut 5000-K675951-15, ärende AM-53012-15.

Beträffande gärningstypen handlingar inom vården torde inte nyss beskrivna problematik innebära samma problem. I fallet Macchiarini hade vi att göra med handlingar. Relevansbedömningsmetod torde emellertid även vid dessa situationer vara avgörande. Att som åklagaren gjorde, bestämma handlingens relevans med ett hypotetiskt test, är inte felaktigt. Det gäller emellertid att det hypotetiska testet utformas korrekt. Åklagaren jämförde i sitt nedlägningsbeslut Macchiarinis operationer med ett korrekt agerande, att operera i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, och kom till slutsatsen att det med höggradig sannolikhet inte gick att säga huruvida patienterna hade varit vid liv eller ej trots ett korrekt agerande. Enligt min uppfattning är det tveksamt om ett hypotetiskt test avseende gärningstypen handling kan låta sig göras på sättet som gjordes. Jag sluter mig till Almkvist och Svensson i att en mer korrekt frågeställning skulle vara ifall Macchiarinis operationer fick patienterna att avlida på det sätt som de gjorde. Även Strahl var av uppfattningen att det hypotetiska testet ska isolera den enskilda handlingen, alltså ifall operationerna fick patienterna att avlida på det sättet som de gjorde. Det borde vara helt irrelevant att jämföra med att patienterna ändå skulle dö vid ungefär samma tillfälle oavsett Macchiarinis operationer, alla ska vi någon gång dö. Att hävda motsatsen torde innefatta ståndpunkten att man inte kan döda en döende.

Att i vårdfall pröva konkreta handlingars relevans för en följd genom ett hypotetiskt test med en alternativ behandlingsmetod, som gjordes av åklagaren i oktober 2017, medför en risk att relevant jämförelseobjekt bortfaller. I dessa situationer torde gärningsculpans relevansbedömning i form av riskförverkligande vara mer passande. Det är nog inte helt felaktigt att anta att åklagarens åtal vilar på en annan relevansbedömning än den som gjordes 2017. Antingen i ett hypotetiskt test med annan jämförelsegrund eller att man sett till ett riskförverkligande av den otillåtna risk som gjorde att man ansett Macchiarins operationer som oaktsamma.

Slutligen; kraven på hälso- och sjukvårdspersonals gärningar är högt ställda beträffande erforderlig aktsamhet. Detta innebär emellertid inte att felaktiga beslut är straffrättsligt oaktsamma. Nämnade personkategori har ett visst

handlingsutrymme givet verksamhetens art och under förutsättningen att sjukvårdspersonals gärningar inte gärna kan kategoriseras som rätt eller fel alla gånger. Visst spelrum för denna personkategoris gärningar måste tillåtas. En annan ordning torde medföra påtagliga hinder för verksamheten.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Asp, Petter – Ulväng, Magnus – Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, upplaga 2, Uppsala, 2013.

Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala, 2001.

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i: Nääv, Maria – Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, Upplaga 2.2, Lund, 2018.

Strahl, Ivar, *Allmän straffrätt i vad angår brotten*, Lund, 1976.

Ulväng, Magnus, *Culpa i trafiken; reflektioner kring sex straffrättsliga fall*, Uppsala, 1998.

Elektroniska källor

Tidskrifter:

Almkvist, Gustav – Svensson, Erik. Svensk juristtidning, *Orsakande, tillräknande och luftstrupstransplantationer*, 2018, s. 225. JUNO <<https://svjt.se/svjt/2018/225>> Hämtad 2020-09-11.

Boucht, Johan, Svensk juristtidning, *Om straffrättslig oaktsamhetsbedömning vid frivillig verksamhet förknippad med förhöjd risk*, 2013 s. 985, JUNO <<https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/1424655?t=literature>>. Hämtad 2020-03-12.

Jareborg, Nils. Svensk juristtidning, *Rättsdogmatik som vetenskap*, 2004 s.1. JUNO <<https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/621553?t=literature>> Hämtad 2020-09-11.

Martinsson, Dennis. Juridisk Publikation, *Att undervisa om juridiska begrepp – pedagogiska utmaningar och tänkbara strategier*, särtryck ur häfte 2/2017, < <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1180334/FULLTEXT01.pdf>> Hämtad 2020-04-11.

Lagkommentarer:

Nordsteds juridiks rättsdatabas JUNO:

Ulväng, Magnus, Brottsbalken (1962:700) 1 kap. 2 §, Lexino 2017-09-01, <https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/527533?st=lexino&t=ANNOTATIONS#SFS1962-0700_K1_P2> Hämtad 2020-11-11.

Övrigt:

FALLET MACCHIARINI; Utredning av verksamheten med transplantationer av syntetiska luftstrupar vid Karolinska Universitetssjukhuset, < <https://www.sll.se/globalassets/1.-halsa-och-vard/bilagor---nyhet/bilagor-nyheter-2016/fallet-macchiarini-rapport.pdf>> Kjell Asplund – Nils Blom – Katarina Johansson – Jesper Person, Stockholm, 2016.

Polisens förundersökningsprotokoll, Dnr 5000-K675951-15.

Socialstyrelsens samlade stöd för patientsäkerhet, <<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker-och-varidskador/varidskador/diagnostiska-fel/#:~:text=Ett%20diagnostiskt%20fel%20r%C3%A4knas%20som,kontakt%20med%20h%C3%A4lso%2D%20och%20sjukv%C3%A5rden.>>> Senast uppdaterad 2020-03-26. Hämtad 2020-09-12

Solna tingsrätt dagbok i mål nr B 10553-18.

Särskilt yttrande i ärende Dnr: 2-2184/2014, <<https://nyheter.ki.se/media/8304/download>> Bengt Gerdin, Uppsala, 2015.

Åklagarens ansökan om stämning i ärende AM-53012-15

Åklagarens beslut om överprövning i ärende 53012-15, Dnr ÅM2017/6793

Åklagarens nedlägningsbeslut 5000-K675951-15 den 12 oktober 2017 i ärende AM-53012-15

Åklagarmyndighetens pressträff, 2020-29-09 <<https://www.aklagare.se/nyheter-press/pressmeddelanden/2020/september/atal-mot-en-tidigare-kirurg-vid-karolinska-universitetssjukhuset/>> Hämtad 2020-03-12

Rättsfallsförteckning

Nytt Juridiskt Arkiv, avd I:

NJA 2020 s. 397

NJA 2018 s. 369

NJA 2007 s. 369

NJA 2006 s. 228

NJA 2005 s. 372

NJA 2004 s. 176

Rättsfall från hovrätterna:

RH 2015:2

Övrigt:

Svea hovrätt B-10180-11

